

RAMOWY PROGRAM SZKOLENIA

Tytuł programu

Ramowy program szkoleń w zakresie wspomagania szkół w wychowaniu i kształtowaniu postaw (innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej) uczniów

Kompetencja kluczowa i etap edukacyjny

Kompetencje społeczno-obywatelskie, kompetencja inicjatywności i przedsiębiorczości, kompetencja świadomości i ekspresji kulturalnej, pierwszy etap edukacyjny

Opis kompetencji

Kształtowanie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej uczniów ma szczególny wpływ na samorealizację i rozwój osobisty, aktywne obywatelstwo, integrację społeczną oraz zatrudnienie. Konieczność kształtowania tych postaw potwierdza Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie¹. Wśród kompetencji kluczowych, które mogą znacząco wpływać na jakość życia, wymieniane są kompetencje społeczne i obywatelskie, innowacyjności i przedsiębiorczości oraz świadomości i ekspresji kulturalnej, które obejmują te postawy.

¹ Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dn. 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz. U. UE L 394 z 30.12.2006).

Kompetencje społeczne i obywatelskie²

Kompetencje społeczne i obywatelskie są to kompetencje osobowe, interpersonalne i międzykulturowe obejmujące pełny zakres zachowań przygotowujących osoby do skutecznego i konstruktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym, szczególnie w społeczeństwach charakteryzujących się coraz większą różnorodnością, a także rozwiązywania konfliktów w razie potrzeby. Kompetencje obywatelskie przygotowują osoby do pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim w oparciu o znajomość pojęć i struktur społecznych i politycznych oraz poczuwanie się do aktywnego i demokratycznego uczestnictwa.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

Kompetencje społeczne są związane z dobrem osobistym i społecznym, wymagają one świadomości, w jaki sposób można zapewnić danej osobie optymalny poziom zdrowia fizycznego i psychicznego, rozumianego również jako zasób danej osoby i jej rodziny oraz bezpośredniego otoczenia społecznego, a także wiedzy, w jaki sposób może się do tego przyczynić odpowiedni styl życia. Dla powodzenia w kontaktach interpersonalnych i uczestnictwie społecznym niezbędne są rozumienie zasad postępowania i reguł zachowania ogólnie przyjętych w różnych społeczeństwach i środowiskach (np. w pracy). Równie istotna jest świadomość podstawowych pojęć dotyczących osób, grup, organizacji zawodowych, równości płci i niedyskryminacji, społeczeństwa i kultury. Konieczne jest rozumienie wielokulturowych i społeczno-ekonomicznych wymiarów społeczeństw europejskich, a także wzajemnej interakcji narodowej tożsamości kulturowej i tożsamości europejskiej.

² Opisy poszczególnych kompetencji pochodzą z: Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, (Dz. U. UE L 394 z 30.12.2006).

Podstawowe umiejętności w zakresie tej kompetencji obejmują zdolność do konstruktywnego porozumiewania się w różnych środowiskach, wykazywania się tolerancją, wyrażania i rozumienia różnych punktów widzenia, negocjowania połączonego ze zdolnością tworzenia klimatu zaufania, a także zdolność do empatii. Osoby powinny być zdolne do radzenia sobie ze stresem i frustracją oraz do wyrażania ich w konstruktywny sposób, a także powinny dokonywać rozróżnienia sfery osobistej i zawodowej.

Kompetencja ta opiera się na współpracy, asertywności i prawości. Osoby powinny interesować się rozwojem społeczno-gospodarczym, komunikacją międzykulturową, cenić różnorodność i szanować innych ludzi, a także być przygotowane na pokonywanie uprzedzeń i osiąganie kompromisu.

Kompetencje obywatelskie opierają się na znajomości pojęć, takich jak: demokracja, sprawiedliwość, równość, obywatelstwo i prawa obywatelskie, łącznie ze sposobem ich sformułowania w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej i międzynarodowych deklaracjach oraz ich stosowaniem przez różne instytucje na poziomach lokalnym, regionalnym, krajowym, europejskim i międzynarodowym. Obejmują one również znajomość współczesnych wydarzeń, jak i głównych wydarzeń i tendencji w narodowej, europejskiej i światowej historii. Kładą również nacisk na zwiększenie świadomości celów, wartości i polityk, jakimi kierują się ruchy społeczne i polityczne. Wymagana jest znajomość integracji europejskiej oraz struktur UE, z ich głównymi celami i wartościami, jak i świadomość różnorodności i tożsamości kulturowych w Europie.

Umiejętności w zakresie kompetencji obywatelskich obejmują zdolność do efektywnego zaangażowania, wraz z innymi ludźmi, w działania publiczne, wykazywania solidarności i zainteresowania rozwiązywaniem problemów stojących przed lokalnymi i szerszymi społecznościami. Do umiejętności tych należy krytyczna i twórcza refleksja oraz konstruktywne uczestnictwo w działaniach

społeczności lokalnych i sąsiedzkich oraz w procesach podejmowania decyzji na wszystkich poziomach, od lokalnego, poprzez krajowy, po europejski, szczególnie w drodze głosowania.

Pełne poszanowanie praw człowieka, w tym równości, jako podstawy demokracji, uznanie i zrozumienie różnic w systemach wartości różnych religii i grup etnicznych, stanowią fundamenty pozytywnej postawy. Wyraża się ona zarówno przez wykazywanie poczucia przynależności do własnego otoczenia, kraju, Unii Europejskiej i Europy jako całości oraz do świata, jak i przez gotowość do uczestnictwa w demokratycznym podejmowaniu decyzji na wszystkich poziomach. Obejmuje ona również wykazywanie się poczuciem obowiązku, jak i okazywanie zrozumienia i poszanowania wspólnych wartości, niezbędnych do zapewnienia spójności wspólnoty, takich jak respektowanie demokratycznych zasad. Konstruktywne uczestnictwo to również działalność obywatelska, wspieranie różnorodności i spójności społecznej i zrównoważonego rozwoju oraz gotowość poszanowania wartości i prywatności innych osób.

Kompetencja inicjatywności i przedsiębiorczości

Inicjatywność i przedsiębiorczość rozumiane są jako zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn. Obejmują one kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów. Stanowią one wsparcie dla indywidualnych osób nie tylko w ich codziennym życiu prywatnym i społecznym, ale także w ich miejscu pracy, pomagając im uzyskać świadomość kontekstu ich pracy i zdolność wykorzystywania szans; są podstawą bardziej konkretnych umiejętności i wiedzy potrzebnych tym, którzy podejmują przedsięwzięcia o charakterze społecznym lub handlowym lub w nich uczestniczą. Powinny one obejmować świadomość wartości etycznych i promować dobre zarządzanie.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

Konieczna wiedza obejmuje zdolność identyfikowania dostępnych możliwości działalności osobistej, zawodowej lub gospodarczej, w tym szerszych zagadnień stanowiących kontekst pracy i życia ludzi, takich jak ogólne rozumienie zasad działania gospodarki, a także szanse i wyzwania stojące przed pracodawcami i organizacjami. Osoby powinny być świadome zagadnień etycznych związanych z przedsiębiorstwami oraz tego, w jaki sposób mogą one wywoływać pozytywne zmiany, np. poprzez sprawiedliwy handel lub przedsięwzięcia społeczne.

Umiejętności odnoszą się do proaktywnego zarządzania projektami (np. planowania, organizowania, zarządzania, kierowania i zlecania zadań, analizowania, komunikowania, sporządzania raportów, oceny i sprawozdawczości), skutecznej reprezentacji i negocjacji oraz zdolności zarówno pracy indywidualnej, jak i współpracy w zespołach. Niezbędna jest umiejętność oceny i identyfikacji własnych mocnych i słabych stron, a także oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach.

Postawa przedsiębiorcza charakteryzuje się inicjatywnością, aktywnością, niezależnością i innowacyjnością zarówno w życiu osobistym i społecznym, jak i w pracy. Obejmuje również motywację i determinację w kierunku realizowania celów – osobistych oraz wspólnych, zarówno prywatnych, jak i w pracy.

Kompetencja świadomości i ekspresji kulturalnej

Docenianie znaczenia twórczego wyrażania idei, doświadczeń i uczuć za pośrednictwem szeregu środków wyrazu, w tym muzyki, sztuk teatralnych, literatury i sztuk wizualnych.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

Wiedza kulturalna obejmuje świadomość lokalnego, narodowego i europejskiego dziedzictwa kulturalnego oraz jego miejsca w świecie. Obejmuje ona podstawową znajomość najważniejszych dzieł kultury, w tym współczesnej kultury popularnej. Niezbędne jest rozumienie kulturowej i językowej różnorodności w Europie i w innych regionach świata oraz konieczności jej zachowania, a także zrozumienie znaczenia czynników estetycznych w życiu codziennym.

Umiejętności obejmują zarówno wrażliwość, jak i ekspresję: wrażliwość i przyjemność z odbioru dzieł sztuki i widowisk, jak i wyrażanie siebie poprzez różnorodne środki z wykorzystaniem wrodzonych zdolności. Zawierają również zdolność do odniesienia własnych punktów widzenia w zakresie twórczości i ekspresji do opinii innych oraz rozpoznawania i wykorzystywania społecznych i ekonomicznych szans w działalności kulturalnej. Ekspresja kulturalna jest niezbędna do rozwijania twórczych umiejętności, które mogą być wykorzystywane w wielu sytuacjach zawodowych.

Dogłębne zrozumienie własnej kultury oraz poczucie tożsamości mogą być podstawą szacunku i otwartej postawy wobec różnorodności ekspresji kulturalnej. Pozytywna postawa obejmuje również kreatywność oraz chęć pielęgnowania zdolności estetycznych poprzez wyrażanie siebie środkami artystycznymi i udział w życiu kulturalnym.

Specyfika kształcenia kompetencji na I etapie edukacyjnym

Rozwój dziecka w wieku wczesnoszkolnym³

Istotą aktywności dziecka wkraczającego w wiek szkolny jest dążenie do podejmowania nowych wyzwań (innowacyjność) i czynności służących realizacji własnych zamierzeń (kreatywność i innowacyjność). Dziecko stopniowo nabywa umiejętność rezygnacji z własnych potrzeb bądź skoordynowania ich z potrzebami innych ludzi oraz w coraz większym stopniu staje się świadomym sprawcą swoich działań (gotowość do pracy zespołowej). Umiejętności te stanowią podstawę dla rozwoju samodzielności działania i myślenia (gotowość do kreatywności i innowacyjności).

Do naturalnych potrzeb dzieci w tym wieku należy także podejmowanie działań twórczych (kreatywność), będących aktywnością mającą na celu określenie granic sprawczości ucznia. W tym kontekście postawa kreatywna stanowi jeden z kluczowych czynników kształtujących samoocenę ucznia oraz jego poczucie kompetencji.

Do najważniejszych zmian, istotnych w kontekście kształtowania postaw pracy zespołowej, kreatywności, innowacyjności – zachodzących u dzieci w okresie wczesnoszkolnym, należą:

- transformacja działań w kierunku współdziałania i większej samodzielności (kreatywność i innowacyjność),
- pojawienie się nowej formy aktywności, jaką jest intencyjne (nie spontaniczne) uczenie się,

³ Opracowano na podstawie: A.I. Brzezińska (red), A. Kamza, [Niezbędnik Dobrego Nauczyciela](#), seria I, *Rozwój w okresie dzieciństwa i dorostania*, t. 3; S. Jabłoński, A. Ratajczyk, seria II, *Opieka i wychowanie w okresie dzieciństwa i dorostania*, t. 3, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, 2014 [online, dostęp dn. 10.09.2016].

- zwiększenie stopnia kontroli poznawczej i refleksyjności (innowacyjność),
- wzrost kompetencji interpersonalnych związanych z rozszerzaniem się świata społecznego dziecka (praca zespołowa).

Okres wczesnoszkolny niesie więc nowe zadania rozwojowe, których zrealizowanie jest niezbędnie z punktu widzenia zdolności do podejmowania nowych ról społecznych (praca zespołowa), kształcenia poczucia własnej wartości (gotowość do twórczego działania) oraz skuteczności działania w przyszłości (innowacyjność). Wśród nich na uwagę zasługują, w kontekście wspomagania kształtowania kompetencji współpracy, kreatywności i innowacyjności: budowanie podstaw niezależności osobistej, rodzenie się samoświadomości i poczucia sprawczości oraz rozwijanie postaw wobec grup.

Postawa współpracy, kreatywności i innowacyjności w zapisach podstawy programowej

W związku z potrzebami i zadaniami rozwojowymi w obszarze kształtowania postaw pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności do głównych celów wychowania dziecka we wczesnym wieku szkolnym należą:

- rozwijanie kompetencji pracy, w tym umiejętności inicjowania i kończenia pracy, dbania o jakość końcowego rezultatu oraz zarządzania sytuacją zadaniową: dzielenia zadań na kolejne etapy, dobór środków do realizacji celu, świadomość własnych kompetencji; umiejętności oceny szans powodzenia; zarządzania sytuacją zadaniową;
- kształtowanie umiejętności porozumiewania się z innymi ludźmi;
- kształtowanie ukierunkowanego uczenia się, w tym umiejętność planowania aktywności, której celem jest opanowanie danej treści lub umiejętności bazującej na szacunku do dorosłych, kontroli własnych działań oraz umiejętności przyjmowania

informacji zwrotnych, kluczowej dla kreatywności i innowacyjności; szczególne znaczenie ma też umiejętność twórczego podejścia do sytuacji zadaniowej i wykorzystania jej elementów do tworzenia niestereotypowych rozwiązań.

Znalazło to odbicie w podstawie programowej kształcenia ogólnego – tak w części ogólnej dotyczącej celów ogólnych i zadań szkoły), jak w części szczegółowej (treściach nauczania). Wybrane cele kształcenia ogólnego w podstawie programowej dla pierwszego etapu edukacyjnego wskazują na potrzebę kształtowania postaw współpracy, kreatywności i innowacyjności: „zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów”⁴ (kreatywność i innowacyjność); „kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie”⁵ (współpraca, innowacyjność). Także wśród umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego w szkole podstawowej (w tym na pierwszym etapie) znajdują się te, które powiązane są bezpośrednio z postawami współpracy, innowacyjności i kreatywności: „czytanie (...) rozumiane jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i przetwarzania tekstów w zakresie umożliwiającym (...) rozwój emocjonalny, intelektualny (...) oraz uczestnictwo w życiu społeczeństwa”⁶; „myślenie naukowe – umiejętność formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i

⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz. 977 z późn. zm.).

⁵ Tamże.

⁶ Tamże.

społeczeństwa”⁷; „umiejętność uczenia się jako sposób zaspokajania naturalnej ciekawości świata, odkrywania swoich zainteresowań i przygotowania do dalszej edukacji”⁸; oraz umiejętność pracy zespołowej.

„W procesie kształcenia ogólnego szkoła podstawowa kształtuje u uczniów postawy sprzyjające ich dalsze mu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takie jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej”⁹

Wspieranie uczniów w kształtowaniu postaw współpracy, kreatywności i innowacyjności

Zgodnie z zaleceniami podstawy programowej kształtowanie w/w postaw polega na:

- realizowaniu programu nauczania skoncentrowanego na dziecku z uwzględnieniem jego indywidualnego tempa rozwoju i możliwości uczenia się poprzez: tworzenie sytuacji edukacyjnych umożliwiających rozpoznawanie przez uczniów własnych zdolności, uzdolnień i zainteresowań i ich prezentowanie; dobieranie trudności zadań i zakresu pomocy tak, aby stanowiły dla dzieci wyzwania wystarczająco duże, by zachęcić je do działania i jednocześnie na tyle małe, by umożliwiały odniesienie sukcesu; dopasowanie do wymagań wobec dziecka stopnia pomocy;

⁷ Tamże.

⁸ Tamże.

⁹ Tamże.

- rozwijaniu predyspozycji i zdolności poznawczych dziecka poprzez wykorzystywanie myślenia pytającego w procesie konstruowania wiedzy (zamiast podawania gotowych informacji nauczyciel poprzez właściwie dobrane pytania pozwala uczniom na samodzielne lub wspomagane poszukiwanie odpowiedzi i czerpanie przez nich satysfakcji ze zdobytej wiedzy);
- kształtowaniu u dziecka pozytywnego stosunku do nauki oraz rozwijanie ciekawości w poznawaniu otaczającego świata i w dążeniu do prawdy poprzez: wprowadzanie do nauki elementów zabawy, aby dziecko doświadczało przyjemności z powodu samej realizacji zadań, a nie tylko osiąganego efektu końcowego; dbałość o poczucie u dziecka wpływu na to, jakie osiąga wyniki w działaniu, wspieranie rozwoju różnorodnych zainteresowań dziecka, a nie tylko tych dziedzin, w których ma największe osiągnięcia szkolne;
- tworzeniu warunków do działania indywidualnego i zespołowego dziecka poprzez zadania wymagające wspólnego uczenia się, wymiany informacji, kooperacji; stwarzanie dziecku okazji do realizacji zabaw i innych działań w grupach rówieśniczych oraz monitorowanie i wspieranie aktywności grup rówieśniczych; pomaganie dziecku w budowaniu stosunku do reguł prawnych i norm społecznych poprzez własny przykład właściwego stosowania tych norm i reguł oraz pobudzanie dziecka do refleksji nad zasadami, które powinno respektować; rozwijanie u dziecka przekonania o wartości życia wspólnotowego, głównie poprzez gotowość ich samych do utrzymywania kontaktów społecznych – rodzinnych, sąsiedzkich i zawodowych oraz do budowania wokół siebie sieci wsparcia społecznego;
- rozwijaniu ekspresji plastycznej, muzycznej i ruchowej, aktywności badawczej, a także działalności twórczej poprzez tworzenie warunków do podejmowania przez uczniów zachowań twórczych, które w okresie wczesnoszkolnym wymagają

odwagi i poczucia niezależności (stąd działania wychowawcze powinny być ukierunkowane na wzmacnianie odporności i gotowości uczniów do dzielenia się pomysłami na forum bez względu na potencjalną krytykę członków grupy);

- poszanowaniu godności dziecka; zapewnieniu mu przyjaznych, bezpiecznych i zdrowych warunków do nauki i zabawy poprzez odpowiednią adaptację dziecka wchodzącego do szkoły, monitorowanie procesów emocjonalnych uczniów, w tym rozumienia i kontroli emocji, sprawczości, radzenia sobie z trudnościami.

Profil kompetencyjny ucznia¹⁰

Wiedza

- zna podstawowe zasady komunikowania się z dorosłymi i rówieśnikami;
- wie, na czym polega praca zespołowa;
- dostrzega – poprzez doświadczanie pozytywnych skutków w klasie – znaczenie pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności w odniesieniu do samego siebie oraz grupy, w której pracuje;
- wie, do kogo może się zwrócić w szkole, kiedy potrzebuje wsparcia we wdrażaniu swoich pomysłów i radzenia sobie z konfliktami.

¹⁰ Opracowanie własne na podstawie: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz. 977 z późn. zm.).

Umiejętności

- potrafi wspólnie ustalić zasady współpracy oraz stara się ich przestrzegać;
- współpracuje z innymi podczas zabawy, nauki szkolnej i w sytuacjach życiowych;
- komunikuje grupie, zachęcany lub zachęcana przez nauczyciela lub nauczycielkę, w jasny sposób swoje potrzeby, odczucia, oczekiwania i spostrzeżenia;
- dostrzega własne przeszkody ograniczające włączenie się w pracę zespołową i próbuje przy pomocy wychowawcy lub rodziców je pokonywać;
- podejmuje przy pomocy nauczyciela próby realizacji własnych pomysłów i wdrażania ich w działanie oraz rozwiązywania prostych problemów;
- podejmuje próby uczenia się od innych i we współpracy z innymi;
- podejmuje próby radzenia sobie z trudnościami podczas realizacji własnych pomysłów i pracy zespołu;
- podejmuje próby namysłu nad swoimi zachowaniami w obszarze współpracy z innymi oraz realizacji własnych pomysłów.

Postawy

- jest świadomy przynależności do grupy (klasa lub szkoła, grupa rówieśnicza, rodzina);
- jest gotowy do zgodnego współdziałania z rówieśnikami i dorosłymi;
- jest zmotywowany przy wsparciu nauczyciela do podjęcia próby formułowania i wdrażania własnych pomysłów w różnych obszarach;

- jest gotowy dzielić się swoimi pomysłami z innymi oraz podejmować próby ich realizacji.

Profil kompetencyjny nauczyciela¹¹

Wiedza

- wie, w jakich aktach prawnych określony jest obowiązek oraz zalecane warunki kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej w szkole;
- wie, w jakich działaniach i zachowaniach przejawia się innowacyjność, kreatywność i praca zespołowa uczniów na pierwszym etapie edukacyjnym;
- zna strategie, metody oraz formy nauczania i wychowania, które prowadzą do kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej na pierwszym etapie edukacyjnym;
- zna różnorodne strategie, metody i formy oceniania służące kształtowaniu postaw innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej (ocenianie kształtujące: cele lekcji, pytania kluczowe, informacja zwrotna, samoocena, ocena koleżeńska) na pierwszym etapie edukacyjnym;
- zna i rozumie potrzeby rozwojowe ucznia na pierwszym etapie edukacyjnym oraz metody i formy kształtowania postaw adekwatne do tego etapu.

¹¹ Opracowano na podstawie: P. Brett, P. Mompoin-Gaillard, M. Helena Salema (red.), *Edukacja obywatelska i edukacja na rzecz praw człowieka jako zadanie wszystkich obywateli. Opis kompetencji nauczycielskich i sposobów ich opisania*, Rada Europy, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2012.

Umiejętności

- tworzy efektywne warunki do kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej w ramach lekcji, zajęć pozalekcyjnych, zajęć poza murami szkoły zarówno w pracy dydaktycznej, jak i wychowawczej;
- dobiera i stosuje strategie i metody nauczania, które prowadzą do modelowania postaw innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej u uczniów zarówno podczas lekcji przedmiotowych, jak i w innych sytuacjach edukacyjnych i wychowawczych;
- ustanawia we współpracy ze wszystkim grupami (rodzice – uczniowie – nauczyciele) jasne zasady zachowania, umożliwiające tworzenie atmosfery zaufania, otwartości i wzajemnego szacunku i sam konsekwentnie ich przestrzega;
- stosuje różnorodne formy oceniania, w tym informację zwrotną, samoocenę i ocenę koleżeńską, w celu określania i doceniania postępów ucznia oraz tworzenia kultury uczenia się;
- podejmuje współpracę z różnymi osobami, instytucjami, organizacjami na rzecz kształtowania postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej korzysta z różnorodnych źródeł informacji w poszukiwaniu partnerów w kształtowaniu tych postaw;
- korzysta z różnorodnych źródeł informacji, służących własnemu rozwojowi i inicjowaniu działań uczniów na rzecz ich wychowania i kształtowania postaw;
- poszukuje partnerów do współpracy przy działaniach, służących kształtowaniu postaw uczniów.

Postawy

- jest gotów do kompleksowego (poznawczego i osobowościowego) wspierania uczniów w kształtowaniu właściwych postaw;

- dostrzega potrzebę kształtowania postaw i ich znaczenie na proces uczenia i powodzenie uczniów w dorosłym życiu;
- angażuje się w tworzenie w klasie i szkole atmosfery zaufania, otwartości i wzajemnego szacunku;
- w pracy z uczniami, nauczycielami i rodzicami wykazuje się postawą otwartości i gotowości współpracy w celu wspierania rozwoju dziecka;
- jest gotów do stosowania różnych strategii i metod służących kształtowaniu kompetencji innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej wśród uczniów,
- jest gotów poddawać weryfikacji przebieg i efekty swojej pracy oraz wyciągać wnioski służące dalszemu doskonaleniu w zakresie kształtowania kompetencji innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej wśród uczniów.

Adresaci szkoleń

Pracownicy placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych, bibliotek pedagogicznych, doradcy metodyczni oraz trenerzy oświaty

Cel ogólny

Przygotowanie do procesowego wspomaganie szkół w obszarach związanych z kształceniem kompetencji kluczowych uczniów

Cele szczegółowe szkolenia

Uczestnik:

- charakteryzuje kompetencje kluczowe, rozumie ich rolę i znaczenie w procesie uczenia się przez całe życie oraz przygotowaniu uczniów do życia społecznego i funkcjonowania w dorosłym życiu;
- uzasadnia potrzebę kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej i wpływ procesu uczenia się/nauczania na I etapie edukacyjnym na ich kształtowanie;
- wskazuje metody służące kształtowaniu postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej i warunki sprzyjające ich wykorzystaniu na pierwszym etapie edukacyjnym;
- zna założenia kompleksowego wspomagania szkół i zadania instytucji systemu wspomagania;
- prowadzi wspomaganie szkoły/przedszkola w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów, wykorzystując wiedzę na temat metod i technik uczenia się/nauczania;
- organizuje pracę zespołową nauczycieli w celu kształtowania kompetencji kluczowych uczniów;
- określa swój potencjał zawodowy oraz planuje dalszy rozwój w roli osoby organizującej wspomaganie szkół/przedszkoli.

Tematy moduły

- I. Wspomaganie pracy szkoły – wprowadzenie do szkolenia.
- II. Rozwój kompetencji kluczowych w procesie edukacji.
- III. Proces uczenia się a rozwój kompetencji kluczowych.
- IV. Postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej – jak je kształtować.

- V. Postawy – praca zespołowa uczniów na I etapie edukacyjnym.
- VI. Postawy – kreatywność uczniów na I etapie edukacyjnym.
- VII. Postawy – innowacyjność uczniów na I etapie edukacyjnym.
- VIII. Wspomaganie szkoły w kształtowaniu postaw pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności uczniów.
- IX. Planowanie rozwoju zawodowego uczestników szkolenia w zakresie wspomagania szkół.

Forma realizacji

Szkolenie blended learning

Czas trwania zajęć

Część stacjonarna – ok.70 godzin dydaktycznych, część e-learningowa – ok. 20 godzin

Liczebność grupy szkoleniowej

Okolo 20 osób

TREŚCI SZKOLENIA

Moduł I. Wspomaganie pracy szkoły – wprowadzenie do szkolenia

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- analizuje założenia kompleksowego wspomagania szkół i zadania instytucji systemu oświaty, odpowiedzialnych za wspieranie szkół;
- wskazuje główne zadania osób zaangażowanych w proces wspomagania szkoły: specjaliści do spraw wspomagania, ekspertów, dyrektora szkoły, nauczycieli;
- planuje wykonanie zadania polegającego na organizacji i prowadzeniu wspomagania trzech szkół/przedszkoli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Szczegółowe treści

- Założenia kompleksowego wspomagania szkół/przedszkoli.
- Etapy procesu wspomagania szkół/przedszkoli: diagnoza pracy szkoły, planowanie i realizacja działań służących poprawie jakości pracy szkoły, ocena procesu i efektów wspomagania.
- Zasady działania sieci współpracy i samokształcenia.

- Zadania placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz bibliotek pedagogicznych w zakresie wspomagania szkół/przedszkoli.
- Wymagania państwa wobec szkół i placówek oświatowych jako kierunek doskonalenia pracy szkoły w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.
- Znaczenie ewaluacji pracy szkoły (zewnętrznej i wewnętrznej) w diagnozie pracy szkoły.
- Zadania osób zaangażowanych w proces wspomagania: specjaliści ds. wspomagania, eksperta, dyrektora szkoły, nauczycieli oraz innych pracowników szkoły.
- Charakterystyka zadania uczestników szkolenia, polegającego na wspomaganiu trzech szkół/przedszkoli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne

- Hajdukiewicz M., Wysocka J. (red.), *Nauczyciel w szkole uczącej się. Informacje o nowym systemie wspomagania*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015.
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2015 r. poz. 2156 oraz z 2016 r. poz. 35, 64, 195, 668 i 1010).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 199).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 369).

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 września 2016 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz.U. z 2016 r. poz. 1591).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. z 2015 r. poz. 1270).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2014 r. poz. 191).
- Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 198) oraz przepisy wykonawcze do wymienionych ustaw.

[Więcej informacji dotyczących wspomagania szkół](#) na stronie Ośrodka Rozwoju Edukacji

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: prezentacja, wykład, film.

Metody warsztatowe: praca w grupach (analiza studium przypadku), metaplan, World Café, Jigsaw.

Moduł II. Rozwój kompetencji kluczowych w procesie edukacji

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- definiuje pojęcie kompetencji;
- charakteryzuje kompetencje kluczowe zgodnie z Zaleceniami Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie;
- wykazuje znaczenie kompetencji kluczowych dla przygotowania dzieci i młodzieży do dorosłego życia i funkcjonowania na rynku pracy;
- analizuje zapisy prawa oświatowego, które regulują kwestie związane z rozwijaniem kompetencji kluczowych uczniów;
- dowodzi ponadprzedmiotowego i interdyscyplinarnego charakteru kompetencji kluczowych;
- opisuje rolę szkoły w kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów.

Szczegółowe treści

- Kompetencje rozumiane jako wiedza, umiejętności i postawy.
- Kompetencje kluczowe w Zaleceniu Parlamentu Europejskiego – definicje.
- Społeczne i cywilizacyjne przyczyny ustanowienia kompetencji kluczowych istotnych w procesie uczenia się przez całe życie.
- Kompetencje kluczowe a rozwój intelektualny i psychomotoryczny dziecka.
- Wpływ kompetencji kluczowych na sprawne funkcjonowanie dzieci w dorosłym życiu i na rynku pracy.
- Kompetencje kluczowe w zapisach podstawy programowej oraz wymaganiach państwa wobec szkół i placówek.
- Ponadprzedmiotowy charakter kompetencji kluczowych.
- Rola różnych podmiotów środowiska szkolnego w kształtowaniu kompetencji kluczowych dzieci i młodzieży.
- Zadania osoby wspomagającej szkołę w procesie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne

- Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, [*Rozwijanie kompetencji kluczowych w szkołach w Europie. Wyzwania i możliwości tworzenia polityki edukacyjnej Raport Eurydice*](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2012 [online, dostęp dn. 30.08.2016].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2012 r. poz. 977 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006).

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: wykład, prezentacja.

Metody warsztatowe: praca w grupach (analiza dokumentów), dyskusja, quiz, piramida priorytetów.

Moduł III. Proces uczenia się a rozwój kompetencji kluczowych

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- opisuje przebieg proces uczenia się;
- określa czynniki wpływające na efektywność procesu uczenia się wynikające z najnowszej wiedzy i badań;
- uzasadnia znaczenie relacji między uczniem a nauczycielem w procesie uczenia się;
- identyfikuje czynniki związane z organizacją pracy szkoły sprzyjające procesom uczenia się;
- wskazuje związek procesu uczenia się z kształtowaniem kompetencji kluczowych uczniów;
- łączy wiedzę na temat uczenia się z wiedzą dotyczącą procesowego wspomaganiu szkół.

Szczegółowe treści

- Przebieg procesu uczenia się:
 - etapy procesu uczenia się – od nieświadomej niekompetencji do nieświadomej kompetencji,
 - rozwój prostych oraz złożonych umiejętności (np. na podstawie taksonomii celów wg. B. Blooma) jako warunek skutecznego nauczania.
- Czynniki wpływające na proces uczenia się:
 - podmiotowość ucznia w procesie uczenia się;
 - znajomość metod i technik służących poznaniu własnych strategii uczenia się;
 - integrowanie wiedzy (nowej z dotychczas posiadaną, wiedzy z różnych dziedzin), hierarchiczne porządkowanie wiedzy;
 - praktyczne wykorzystywanie zdobywanej wiedzy i umiejętności w szkole oraz codziennym życiu;

- wpływ motywacji i emocji na przebieg procesu uczenia się;
- możliwości i ograniczenia ludzkich zdolności do przyswajania informacji.
- Środowiska edukacyjne sprzyjające uczeniu się:
 - relacje nauczyciel – uczeń;
 - praca zespołowa;
 - metody pracy nauczyciela;
 - indywidualizacja nauczania;
 - organizacja przestrzeni szkolnej.
- Proces uczenia się drogą do kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych uczniów:
 - wiedza o przebiegu procesu uczenia się jako podstawa do budowania skutecznej diagnozy pracy szkoły;
 - monitorowanie procesu uczenia się jako istotny element wdrażania zmian służących kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne

- Borek A., Domerecka B., [Dobrze zorganizowana aktywność i bierność](#), System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Dumont H., Istanc D. Benavides F., *Istota uczenia się. Wykorzystanie wyników badań w praktyce*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.

- Hattie J., *Widoczne uczenie się dla nauczycieli*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015.
- Ligęza A., Franczak J., [*Jak analizuje się wyniki egzaminów zewnętrznych w polskich szkołach? Raport z wyników ewaluacji zewnętrznej*](#), System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Marzano R.J., *Sztuka i teoria skutecznego nauczania*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2012.
- Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1998.
- Schaffer D.R., Kipp K., *Psychologia rozwoju. Od dziecka do dorosłości*, Harmonia, Gdańsk 2015.
- Taraszkiewicz M., Plewka Cz., *Uczymy się uczyć*, Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Warszawa 2010.
- Swat-Pawlicka M., Pawlicki A., [*Analiza niektórych danych w związku z wymaganiem Uczniowie są aktywni*](#), System Ewaluacji Oświaty [online dostęp dn.14.09.2016].
- Tędziągolska M., [*W jaki sposób szkoła mówi, że warto się uczyć?*](#) System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Rosenberg M., *Porozumienie bez przemocy*, Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza, Warszawa 2009.

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: prezentacja, wykład.

Metody warsztatowe: stacje zadaniowe, dyskusja, 5Q, sześć myślowych kapeluszy.

Moduł IV. Postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej – jak je kształtować?

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej adekwatnie do potrzeb rozwojowych uczniów pierwszego etapu edukacyjnego;
- wyjaśnia znaczenie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej kształtowanych na pierwszym etapie edukacyjnym w procesie edukacji szkolnej i w dorosłym życiu;
- identyfikuje zadania szkoły związane z wychowaniem i kształtowaniem postaw u dzieci w wieku wczesnoszkolnym;
- wskazuje obszary pracy szkoły, w ramach których są kształtowane postawy uczniów na pierwszym etapie edukacyjnym;
- określa kierunki działań w oparciu o zapisy prawa: podstawę programową kształcenia ogólnego, wymagania państwa wobec szkół i placówek oraz przepisy dotyczące pomocy psychologiczno-pedagogicznej na rzecz kształtowania postaw pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności na pierwszym etapie edukacyjnym;
- wskazuje kompetencje nauczycieli, które są szczególnie istotne dla kształtowania u uczniów w wieku wczesnoszkolnym postaw kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej.

Szczegółowe treści

- Definicja pojęcia postawy.

- Praca zespołowa, kreatywność i innowacyjność jako składowe kompetencje społeczno-obywatelskich, inicjatywności i przedsiębiorczości oraz świadomości i ekspresji kulturalnej.
- Potrzeby rozwojowe uczniów pierwszego etapu edukacyjnego m.in.:
 - potrzeba bezpieczeństwa związana z podejmowaniem nowych ról;
 - rozwijanie postaw wobec grupy rówieśników;
 - uznanie i kształtowanie poczucia własnej wartości;
 - nabywanie umiejętności uczenia się oraz zasad ich kształtowania.
- Zadania szkoły w zakresie kształtowania postaw w oparciu o zapisy prawa min: podstawy programowej kształcenia ogólnego, wymagania państwa wobec szkół i placówek, organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz dokumenty wewnętrzne (dotyczące m.in koncepcji pracy szkoły, programu wychowawczego, programu profilaktyki, wyników ewaluacji wewnętrznej).
- Profil ucznia/profil nauczyciela jako kierunki rozwoju szkoły w zakresie wychowania i kształtowania postaw.
- Obszary pracy szkoły istotne dla kształtowania postaw uczniów w wieku wczesnoszkolnym:
 - organizacja przestrzeni edukacyjnej;
 - organizacja procesów edukacyjnych w zróżnicowanej klasie;
 - nauczanie zintegrowane;
 - ocenianie wspierające;
 - atmosfera w szkole;

- współpraca nauczycieli i rodziców;
 - wsparcie zespołu wychowawczo-pedagogicznego;
 - organizacja opieki nad dziećmi poza zajęciami – w świetlicy;
 - współpraca pomiędzy nauczycielami edukacji wczesnoszkolnej a innymi osobami uczestniczącymi w procesie edukacyjnych dzieci w klasach I–III.
- Sposoby kształtowania postaw na pierwszym etapie edukacyjnym, np.:
 - metoda modelowania;
 - kary i nagrody;
 - metoda perswazji;
 - metody zadaniowe;
 - dyskutowanie i wyjaśnianie;
 - inspirowanie i stymulowanie aktywności dziecka;
 - wyrażanie aprobaty i dezaprobaty.
 - Rola nauczyciela w kształtowaniu postaw uczniów w wieku wczesnego dorostania – od mediatora do facylitatora.
 - Wskaźniki świadczące o potrzebie szkoły w zakresie wychowania i kształtowania postaw w odniesieniu do wyników badań nad strategiami skutecznego uczenia się:

- formy i sposoby stosowane przez nauczycieli w kształtowaniu postaw i norm społecznych wśród uczniów (np. rozpoznanie aktualnych potrzeb rozwojowych oraz diagnoza umiejętności, organizacja okresu adaptacyjnego oraz dbałość o relacje w klasie, określanie wspólnie z uczniami norm i zasad społecznych, budowanie dyscypliny w klasie, modelowanie zachowań uczniów w sytuacji uczenia się);
- formy i sposoby pracy z rodzicami związane z rozwijaniem ich umiejętności wychowawczych wzmacniających wprowadzanie przyjętych w szkole postaw i norm społecznych (np. włączenie we współdecydowanie o wprowadzanych normach i zasadach, bieżące informowanie rodziców o zachowaniu dzieci, ocena kształtująca);
- formy i sposoby pracy z nauczycielami nad samodoskonaleniem się w kierunku nabywania umiejętności w zakresie skutecznego kształcenia i wdrażania wśród uczniów pożądanych postaw i norm społecznych (np. orientacja na rozwój dziecka, praca nauczycieli w zespołach).

Zasoby edukacyjne

- Brzezińska A.I., Appelt K., Jabłoński S., Wojciechowska J., Ziółkowska B., [Sześciolatki w szkole: edukacja i pomoc](#), Fundacja Humaniora, Poznań 2014, [online, dostęp dn. 18.06.16].
- Bałachowicz J., *Style działań edukacyjnych nauczyciel klas początkowych. Między uprzedmiotowieniem a podmiotowością*, Wydawnictwo Comandor, Warszawa 2009.
- Jabłoński S., Ratajczyk A., Opieka i wychowanie. Wczesny wiek szkolny, [w:] [Niezbędnik Dobrego Nauczyciela](#), Brzezińska A.I. (red.), seria I, t. 2, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2012 [online, dostęp dn. 19.06.16].

- Jagodzińska M., Tomaszewska L., Głowala A., *Nauczanie i uczenie się w działaniu*, Wydawnictwo PWSZ, Płock 2013.
- Kamza A., [*Rozwój dziecka. Wczesny wiek szkolny*](#), [w:] *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, Brzezińska A.I. (red.), seria I, t. 3, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2012 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Konarzewski K., *Podstawy teorii oddziaływań wychowawczych*, PWN, Warszawa 1982.
- Murawska B., [*Edukacja wczesnoszkolna*](#), [w:] *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, Brzezińska A.I. (red.), seria III, t. 3, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn.19.06.16].
- Schaffer H.R., *Psychologia dziecka*, PWN, Warszawa 2013.
- Stec J., [*Normy społeczne i postawy w szkole – nasz pomysł na ich kształtowanie*](#), System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.06.2016].
- Sterna D. (red.), *Oceniam ucząc. Poradnik dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015.
- Wojciszke B., *Człowiek wśród ludzi. Zarys psychologii społecznej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2002.
- Ustawa o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji z dnia 22 grudnia 2015 (Dz. U. z 2016 r. poz. 64)..
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie charakterystyk drugiego stopnia Polskiej Ramy Kwalifikacji typowych dla kwalifikacji o charakterze ogólnym – poziomy 1-4 (Dz. U. z 2016 r. poz. 520).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz. 977 z późn. zm.).

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 poz. 1214).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. z 2001 r., Nr 61, poz. 624, z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia z 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2013 r. poz. 532).
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006).

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: wykład, prezentacja.

Metody warsztatowe: analiza dokumentów, praca w małych grupach, JIGSAW, mapa mentalna, design thinking, śnieżna kula, wirujące plakaty.

Moduł V. Kształtowanie postaw – praca zespołowa uczniów na I etapie edukacyjnym

Cele operacyjne

Uczestnik:

- wyjaśnia znaczenie pracy zespołowej w wymiarze jednostkowym i społecznym oraz określa standardy uczenia się we współpracy dzieci na pierwszym etapie edukacyjnym;
- wskazuje czynniki wpływające na kształtowanie gotowości i umiejętności pracy zespołowej, w tym stanowiące bariery rozwoju tej postawy u uczniów w wieku wczesnoszkolnym;
- wskazuje przykładowe strategie, metody i techniki kształtowania gotowości i umiejętności pracy zespołowej u uczniów adekwatne do możliwości dziecka i jego potrzeb rozwojowych;
- wspiera we wdrażaniu zasad organizacji pracy zespołowej uczniów w szkole na pierwszym etapie edukacyjnym;
- stosuje metody oraz techniki służące pracy zespołowej nauczycieli;
- identyfikuje potrzeby szkoły i nauczycieli w zakresie kształtowania gotowości i umiejętności pracy zespołowej dzieci w wieku wczesnoszkolnym;
- wykorzystuje wiedzę na temat kształtowania gotowości i umiejętności pracy zespołowej uczniów w procesie wspomagania szkół.

Szczegółowe treści

- Na czym polega praca zespołowa w kontekście rozwoju uczniów na pierwszym etapie edukacyjnym.
- Co wpływa na kształtowanie gotowości i umiejętności pracy zespołowej uczniów na pierwszym etapie edukacyjnym (m.in. potrzeby rozwojowe dziecka, rola środowiska szkolnego i domowego, rola nauczyciela).

- Bariery pracy zespołowej ze szczególnym uwzględnieniem:
 - procesów rozwojowych uczniów na pierwszym etapie edukacyjnym (potrzeba bezpieczeństwa w nowej sytuacji, potrzeba uznania, relacje z uczestnikami);
 - specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów;
 - kultury mentalnej i organizacyjnej danej szkoły.
- Jak organizować pracę zespołową uczniów w procesach edukacyjnych realizowanych w szkole na pierwszym etapie edukacyjnym:
 - rozpoznanie aktualnych potrzeb rozwojowych dziecka i diagnoza podstawowych umiejętności każdego dziecka;
 - prowadzenie procesu integracji i budowania społeczności klasowej (poznawanie klasy: sposoby zbierania informacji o klasie; ustalanie zasad i norm obowiązujących w klasie; ćwiczenia na integrację i budowanie grupy; tworzenie zespołów z uwzględnieniem znajomości teorii procesów grupowych oraz możliwości dzieci, pomoce dydaktyczne);
 - organizacja przestrzeni edukacyjnej sprzyjającej uczeniu się we współpracy (np. ustawienie ławek);
 - organizacja pracy zespołowej poza klasą (miniprojekty na zajęciach dodatkowych, organizacja pracy świetlicy);
 - relacje z otoczeniem szkoły (współpraca nauczycieli z wychowawcami świetlic, nauczycielami przedmiotów, zespołem wychowawczym szkoły, rodzicami).
- Strategie, metody i techniki stosowane na zajęciach, np.:
 - strategie: nauczanie zintegrowane, ocenianie kształtujące/wspierające, uczenie we współpracy;

- metody i techniki: praca w parach, zadania w małych grupach, miniprojekty edukacyjne; gry i zabawy edukacyjne, lekcje w terenie, techniki komunikacyjne, problemowe nauczanie.
- Jakie korzyści wynosi uczeń i szkoła dzięki wykształconej gotowości i umiejętności pracy zespołowej na pierwszym etapie kształcenia oraz w kolejnych etapach, m.in.:

Uczeń

- zaspokojenie potrzeby przynależności do grupy; budowanie więzi między uczniami, uczniami i nauczycielami;
- budowanie poczucia własnej wartości; łagodzenie napięć emocjonalnych związanych z nowym etapem edukacyjnym;
- nauka współdziałania, umiejętności przyjmowania i wydawania opinii; przyspieszenie realizacji zadań oraz zwiększenie szans na ich powodzenie;
- zwiększenie zaangażowania w obowiązki szkolne;
- nauka przestrzegania norm społecznych oraz samokontroli;
- uczenie się we współpracy a podwyższenie wyników nauczania.

Szkoła:

- budowanie pozytywnej atmosfery szkoły; wpływ na samopoczucie uczniów; wzrost poziomu zaufania pomiędzy członkami szkolnej społeczności;
- zwiększona efektywność wychowawcza poprzez rozwijanie umiejętności i postaw korzystnych z wychowawczego punktu widzenia;

- ustanowienie zestawu nieformalnych wartości i norm etycznych wspólnych dla członków klasy/szkoły umożliwiających im skuteczne współdziałanie.
- Przykłady zastosowania wiedzy nt. pracy zespołowej uczniów w procesie diagnozy i planowania pracy szkoły w obszarach związanych z rozwojem kompetencji kluczowych uczniów – metody i techniki diagnozy pracy szkoły w tym obszarze.

Zasoby edukacyjne

- Brzezińska A., *Nauczyciel jako organizator społecznego środowiska uczenia się*, [w:] Filipiak E., *Rozwijanie zdolności uczenia się*, Wydawnictwo Uniwersytetu im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2008.
- Hamer H., *Rozwój umiejętności społecznych. Jak skutecznie dyskutować i współpracować*, Wydawnictwo Veda, Warszawa 1999.
- Hernik K., Malinowska K., [*Jak skutecznie współpracować i komunikować się z rodzicami i społecznością lokalną*](#), Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2015, [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Kowalik-Olubińska M., *Interakcje społeczne jako kontekst rozwoju poznawczego dziecka*, [w:] B. Grzeszkiewicz (red.), *Dziecko w kontekstach edukacyjnych*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2010.
- Mikina A., Zając B., [*Metoda projektów nie tylko w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli i dyrektorów gimnazjum*](#), Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2012, [online, dostęp dn. 18.06.2016].
- Palomares S., Schilling D., Winch C., *Skrzynia skarbów. Ćwiczenia grupowe*, Wyd. Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2011.

- Smółka P., *Kompetencje społeczne. Metody pomiaru i doskonalenia umiejętności interpersonalnych*, Oficyna Wolters Kluwer Polska, Kraków 2016.
- Sterna D. (red.), *Oceniam ucząc. Poradnik dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015
- Ministerstwo Edukacji Narodowej, [Szkoła współpracy](#) [online, dostęp dn. 14.06.2016].
- Wiatrak E., [Pozwólmy dzieciom uczyć się](#), Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2013 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Fundacja Inicjatyw Oświatowych, [Z małej szkoły w wielki świat](#) [online, dostęp dn. 14.06.2016].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe uczenia się we współpracy: czytanie w parach, grupy eksperckie, mind mapping, zespół rozwiązujący problem, zadania w grupach, różne warianty – prezentacje, grupy wsparcia): techniki partycypacyjne.

Moduł VI. Kształtowanie postaw – kreatywność na I etapie edukacyjnym

Cele operacyjne

Uczestnik:

- wyjaśnia znaczenie postawy kreatywnej w kontekście potrzeb rozwojowych dziecka na pierwszym etapie edukacyjnym;
- charakteryzuje czynniki wpływające na kształtowanie kreatywności, w tym bariery rozwoju tej postawy w uczniów w wieku wczesnoszkolnym;

- wskazuje strategie, metody i techniki stymulowania kreatywności u dziecka w wieku wczesnoszkolnym;
- stosuje metody i techniki stymulowania kreatywności u nauczycieli;
- identyfikuje potrzeby szkoły i nauczycieli w zakresie kształtowania postawy kreatywności dzieci w wieku wczesnoszkolnym;
- wykorzystuje wiedzę na temat kształtowania kreatywności uczniów w procesie wspomagania szkół.

Szczegółowe treści

- Definicje kreatywności – poznawcze i osobowościowe wyznaczniki kreatywności u dziecka w wieku wczesnoszkolnym.
- Czynniki wpływające na kształtowanie kreatywności u dzieci w wieku wczesnoszkolnym (m.in. programy uwzględniające indywidualne potrzeby uczniów, metody i formy pracy na lekcji, rola podręczników i środków dydaktycznych stosowanych przez nauczyciela, sposoby monitorowania postępów uczniów).
- Bariery kreatywności i sposoby ich redukcji ze szczególnym uwzględnieniem:
 - procesów rozwojowych uczniów na pierwszym etapie edukacyjnym (potrzeba bezpieczeństwa w nowej sytuacji, potrzeba uznania, relacje z uczestnikami);
 - specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów;
 - kultury mentalnej i organizacyjnej danej szkoły.
- Strategie i metody pracy rozwijania kreatywności u uczniów pierwszego etapu edukacyjnego, np.:
 - wykorzystanie teorii wielorakich inteligencji;

- konstruowanie problemowych sytuacji, stawianie ucznia w sytuacji problemowej oraz motywowanie do podejmowania prób i jej rozwiązania;
- organizowanie uczenia się przez działanie, dociekanie i eksperymentowanie, twórcze działania;
- tworzenie warunków do eksploracji otoczenia;
- wykorzystywanie zainteresowań ucznia i jego możliwości rozwojowych;
- organizowanie sytuacji społecznego uczenia się;
- łączenie edukacji polonistycznej, matematycznej, przyrodniczej, społecznej i artystycznej, pytania kluczowe.
- Metody i techniki rozwijania postawy kreatywnej wśród nauczycieli – tribondy, łańcuchy skojarzeń, dziennik zdziwień, transformacje słów, sentencji.
- Korzyści dla funkcjonowania ucznia w środowisku szkolnym wynikające z wykształconej postawy kreatywnej:
 - gotowość do uczenia się, w tym uczenia się na błędach;
 - gotowość do samodzielnego poszukiwania strategii i rozwiązań;
 - gotowość do eksploracji oraz refleksji;
 - poczucie sprawczości
- Przykłady zastosowania wiedzy nt. kreatywności uczniów w procesie wspomagania szkoły w obszarach związanych z rozwojem kompetencji kluczowych uczniów – metody diagnozy pracy szkoły.

Zasoby edukacyjne

- Bednarkowa W., *O talentach w szkole, czyli 7 wspaniałych*, Wydawnictwo Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2010.
- Boorstin D.J., *Twórcy. Geniusze wyobraźni w dziejach świata*, Wydawnictwo Książka i Wiedza, Warszawa 2002.
- Chybicka A., Psychologia twórczości grupowej. Jak moderować zespoły twórcze i zadaniowe, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2006.
- Czaja-Chudyba I., *Jak rozwijać zdolności dziecka?*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2009.
- De Bono E., *Naucz swoje dziecko myśleć*, Wydawnictwo PRIMA, Warszawa 1994.
- De Bono E., *Sześć kapeluszy czyli sześć sposobów myślenia*, Wydawnictwo MEDIUM, Warszawa 1996.
- Dyrda B. (red.), *Rozwijanie twórczości i inteligencji emocjonalnej dzieci i młodzieży: poradnik dla wychowawców i nauczycieli*, Wyd. Impuls, Kraków 2004.
- Gardner H., *Niepospolite umysły*, Wydawnictwo CiS, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 1998.
- Gardner H., *Inteligencje wielorakie. Teoria w praktyce*, Media Rodzina, Poznań 2002.
- Gardner H., Kornhaber M., Wake W., *Inteligencja. Wielorakie perspektywy*, WSiP, Warszawa 2001.
- Gmitrowicz D., Jędrzejczak J. (red.), [Od kreatywności do innowacyjności](#). Pakiet Edukacyjny Pozaformalnej Akademii Jakości Projektu, cz. 7, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa [online, dostęp dn. 19.06.16].

- Góralski A., *Twórcze rozwiązywanie zadań*, PWN, Warszawa 1989.
- Knopik T., [*Czas wolny od nudy*](#), Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Kopik. A, Zatorska M., *Wielorakie podróże – edukacja dla dziecka*, Wyd. Bliżej Przedszkola, Kraków 2012.
- Kozłowski W., *Twórcze dziecko w szkole – możliwości rozwoju*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2004.
- Małycka A., *Nauczyciel – uczeń. W poszukiwaniu kreatywności w szkole*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie. Centrum Badań Społecznych, Olsztyn 2010.
- Nęcka E., *Proces twórczy i jego ograniczenia*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1995.
- Pawlak A., *Tutoring dziecięcy w procesie nauczania-uczenia się dzieci siedmioletnich i ośmioletnich*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2009.
- [Polskie Stowarzyszenie Kreatywności](#) [online, dostęp dn. 19.06.2016].
- Popek S. (red.), *Aktywność twórcza dzieci i młodzieży*, WSiP, Warszawa 1988.
- Sajdak A., *Edukacja kreatywna*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2008.
- Tenże, *Edukacja kreatywna*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2008.
- Szmidt K.J., *Pedagogika twórczości*, GWP, Gdańsk 2007.
- Tenże, *Porządek i przygoda – lekcje twórczości*, WSiP, Warszawa 1997.

- Tenże, *Trening kreatywności*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2013.

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: prezentacja.

Metody warsztatowe: analiza przypadku, dyskusja, burza mózgów, metaplan, tribondy, analogie twórcze, metoda kruszenia, strategie myślenia twórczego, transformacje (znanych myśli, frazeologizmów, słów, pojęć).

Moduł VII. Kształtowanie postaw – innowacyjność na I etapie edukacyjnym

Cele operacyjne

Uczestnik:

- wyjaśnia znaczenie postawy innowacyjnej w kontekście potrzeb rozwojowych dziecka na pierwszym etapie edukacyjnym;
- charakteryzuje czynniki wpływające na kształtowanie postawy innowacyjności, w tym stanowiące bariery rozwoju tej postawy wśród dzieci w wieku wczesnoszkolnym;
- wskazuje strategie, metody i techniki stymulowania innowacyjności u dziecka w wieku wczesnoszkolnym;
- stosuje metody oraz techniki stymulowania innowacyjności nauczycieli;
- identyfikuje potrzeby szkoły i nauczycieli w zakresie kształtowania postawy innowacyjności dzieci w wieku wczesnoszkolnym;
- wykorzystuje wiedzę na temat kształtowania innowacyjności uczniów w procesie wspomagania szkół.

Szczegółowe treści

- Czym jest innowacyjność? Wyznaczniki i sposoby ich identyfikacji w kontekście potrzeb rozwojowych dziecka na pierwszym etapie edukacyjnym.
- Bariery innowacyjności i sposoby ich redukcji ze szczególnym uwzględnieniem:
 - procesów rozwojowych uczniów na pierwszym etapie edukacyjnym (potrzeba bezpieczeństwa w nowej sytuacji, potrzeba uznania, relacje z uczestnikami);
 - specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów;
 - kultury mentalnej i organizacyjnej danej szkoły.
- Strategie sprzyjające kształtowaniu i rozwijaniu postawy innowacyjności (innowacyjnego myślenia) u uczniów wieku wczesnoszkolnym, np.:
 - uczenie przez doświadczenia i eksperymentowanie;
 - wycofywanie wsparcia aż do osiągnięcia przez dziecko pełnej autonomii w działaniu;
 - wykorzystanie aktualnie rozwijających się procesów poznawczych dziecka;
 - stwarzanie warunków do eksploracji środowiska;
 - stwarzanie warunków do popełniania błędów – ocenianie kształtujące.
- Metody i techniki wspierające i stymulujące rozwój innowacyjnego myślenia u dzieci:
 - pytania kluczowe, dyskusja w parach nad zadaniem pytaniem;
 - burza mózgów, czyli spontaniczne przedstawianie rozwiązań wybranego problemu;

- mapy skojarzeń, gdzie zadaniem dzieci jest przedstawienie skojarzeń, które wiążą się z wybranym przedmiotem lub obrazkiem;
 - analogie symboliczne – szukanie symboli dla zobrazowania zjawisk, uczuć, nastrojów;
 - drama – zabawa polegająca na stworzeniu fikcyjnej sytuacji, w trakcie której dzieci mają możliwość zdobycia nowych doświadczeń, umiejętności oraz dokonania własnych wyborów;
 - kreatywne rysowanie;
 - praca z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych.
- Metody i techniki rozwijania postaw innowacyjności nauczycieli (myślenie pytajne, listy atrybutów, katalog potrzeb, indywidualne plany działania, macierze ryzyka).
 - Jak przekonać do rozwijania innowacyjności? Praktyczne korzyści kształtowania postawy kreatywnej dla ucznia i szkoły:
 - uczenie się skutecznego działania;
 - kształtowanie otwartości na nowe wyzwania;
 - rozwijanie poczucia pewności („jestem zdolny do...”);
 - rozwijanie umiejętności adaptacji (przystosowania się do nowych warunków/otoczenia).
 - Przykłady zastosowania wiedzy nt. innowacyjności uczniów w procesie wspomagania szkoły w obszarach związanych z rozwojem kompetencji kluczowych uczniów – metody wspierania nauczycieli we wprowadzaniu zmian.

Zasoby edukacyjne

- Drozdowski R., Zakrzewska A., Puchalska K., Morchat M., Mroczkowska M., [Wspieranie postaw proinnowacyjnych poprzez wzmacnianie kreatywności jednostki](#), Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010 [online, dostęp dn. 14.06.2016].
- Duczmała W., Śliwa S., (red.), [Poznać i zrozumieć świat. Innowacje w edukacji wczesnoszkolnej](#), Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu, Opole 2015 [online, dostęp dn. 10.10.2016].
- Jagodzińska M., Tomaszewska L., Głowała A. (red.), *Nauczanie i uczenie się w działaniu*, Wydawnictwo PWSZ, Płock 2013.
- [Kompetencje przyszłości. Jakich postaw i umiejętności potrzebujemy](#), Wydawnictwo Kongresu Obywatelskiego, „Wolność i Solidarność” nr 68, [online] <http://www.kongresobywatelski.pl/wp-content/uploads/2016/04/WiS-68.pdf>, [dostęp 26.09.2016]
- Pacewicz A., [Dlaczego aktywność uczniów jest cenna?](#) [online, dostęp dn. 10.10.2016].
- Załona Z. (red.), [Innowacyjność we współczesnej edukacji](#) [online, dostęp dn. 10.10.2016].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe: praca w małych grupach, JIGSAW, techniki partycypacyjne, śnieżna kula.

Moduł VIII. Wspomaganie pracy szkoły w kształtowaniu postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- wyjaśnia pojęcie zmiany oraz jej znaczenie w rozwoju szkoły;
- wskazuje i definiuje czynniki warunkujące wprowadzanie zmiany i wykorzystuje je w procesie wspomagania szkół;
- wspiera szkołę w przeprowadzeniu diagnozy jej pracy w zakresie wychowania i kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej uczniów;
- stosuje metody i narzędzia służące pogłębionej diagnozie i dostosowuje je do obszarów związanych z wychowaniem i kształtowaniem postaw uczniów;
- wyznacza cele i generuje propozycje rozwiązań, które służą wychowaniu i kształtowaniu postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej uczniów;
- monitoruje i ocenia działania wspierające nauczycieli w zakresie wychowania i kształtowania postaw, w tym projektuje i wykorzystuje narzędzia ewaluacyjne służące ocenie działań;
- współpracuje z nauczycielami oraz dyrektorem szkoły przy tworzeniu i realizacji planu wspomagania;
- identyfikuje typowe reakcje ludzi wobec zmiany oraz korzysta ze strategii radzenia sobie z nimi;
- wyjaśnia rolę i zadania osoby wspomagającej szkołę w rozwoju.

46

Szczegółowe treści

- Zmiana jako element rozwoju szkoły. Czym jest zmiana? Typowe reakcje wobec zmiany i sposoby radzenia sobie z nimi.
- Diagnoza pracy szkoły w obszarze kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (etapy diagnozy, źródła informacji, metody i narzędzia).
- Analiza i wykorzystanie zasobów szkoły oraz potencjału rozwojowego nauczycieli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych u uczniów: współpraca nauczycieli w zespołach, współpraca nauczycieli z osobami zaangażowanymi w kształcenie wychowanie uczniów na pierwszym etapie edukacyjnym (wychowawcy świetlic, zespół wychowawczy, biblioteka, nauczyciele przedmiotowi – języki obce, informatyka, religia, etyka, w-f), współpraca z rodzicami; uczenie się wzajemne nauczycieli (m.in. wymiana dobrych praktyk, materiałów, narzędzi, obserwacje koleżeńskie pod kątem obserwacji strategii i metod kształtowania kompetencji kluczowych).
- Coaching zewnętrzny i mentoring wewnątrzszkolny jako sposoby na doskonalenie umiejętności w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych u uczniów.
- Planowanie działań szkoły na rzecz rozwijania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (zasady określania celów, metody planowania), z uwzględnieniem zasobów szkoły i potencjału rozwojowego nauczycieli.
- Realizacja działań, których celem jest rozwijanie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (formy doskonalenia nauczycieli, metody wspierania nauczycieli).
- Wdrażanie innowacji pedagogicznych w szkole:
 - działania formalne, zgodne z zapisami prawa;

- działania nieformalne inicjowane i realizowane przez nauczycieli, uczniów, rodziców;
- współpraca rodziców, uczniów i nauczycieli w podejmowaniu innowacji w szkole.
- Podsumowanie działań realizowanych w szkołach, których celem jest rozwijanie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (metody i narzędzia ewaluacji). Świątowanie wprowadzonej zmiany i przeprowadzonych działań.
- Rola i zadania osoby wspomagającej pracę szkoły w rozwoju postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej – relacje z dyrekcją, nauczycielami, ekspertami w poszczególnych etapach wspomagania. Pułapki i błędy.

Zasoby edukacyjne

- [Informacje dotyczące zasad prowadzenia wspomagania szkół wraz z materiałami szkoleniowymi](#), [online, dostęp dn. 16.09.2016].
- Bridges W., *Zarządzanie zmianami. Jak maksymalnie skorzystać na procesach przejściowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.
- Clutterbuck D., *Coaching zespołowy*, Wydawnictwo Rebis, Poznań 2009.
- Czekierda P., Fingas B., Szala M., *Tutoring. Teoria, praktyka, perspektywy*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2015.
- Kordziński J., *Nauczyciel – trener – coach*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Kotter J., *Gdy góra lodowa topnieje*, Helion, Warszawa 2008.
- Szlęk A. (red.), [Pakiet edukacyjny Pozaformalnej Akademii Jakości Projektu](#), cz.5. *Analiza potrzeb*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, [online, dostęp dn. 10.09.2016].

- Taraszkiewicz M., *Jak uczyć lepiej, czyli refleksyjny praktyk w działaniu*, Wyd. CODN, Warszawa 2003.
- Tenże, *Jak uczyć jeszcze lepiej, czyli szkoła pełna ludzi*, Wyd. Arka, Poznań 2001.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (Dz. U. z 2011 r., Nr 176, poz. 1051).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (Dz.U. 2002 r., Nr 56 poz. 50).

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe: studium przypadku, mapy myśli i skojarzeń, plakat podsumowujący, kula śnieżna, gwiazda pytań, harmonogram Gantta, droga do celu, analiza SWOT, analiza pola sił, mówiąca ściana, analiza dokumentów, przyczyna przyczyny, strzała coachingowa, 5Q, technika odwróconego celu, world cafe.

Moduł IX. Planowanie rozwoju zawodowego uczestników szkolenia w zakresie wspomagania szkół

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje kompetencje, które powinna rozwijać osoba odpowiedzialna za wspomaganie szkół;
- określa swoje mocne strony, które wykorzysta wspomagając szkoły;

- identyfikuje swoje deficyty, które utrudnią prowadzenie wspomagani szkół;
- wyznacza kierunek rozwoju zawodowego i przygotowuje plan działania.

Treści szczegółowe

- Kompetencje potrzebne do prowadzenia procesu wspomagania na czterech etapach:
 - pomoc w diagnozowaniu potrzeb szkoły;
 - ustalenie sposobów działania prowadzących do zaspokojenia potrzeb szkoły;
 - zaplanowanie form wspomagania i ich realizację;
 - ocena przebiegu i efektów.
- Analiza własnych zasobów i ograniczeń, które mają wpływ na realizację wspomagania:
 - stosunek do wspomagania jako zadania (relacja ja – zadanie);
 - stosunek do innych osób zaangażowanych w proces wspomagania (relacja ja – inni);
 - postrzeganie siebie jako osoby wspomagającej (relacja ja – ja).
- Zasoby zewnętrzne jako wsparcie dla osoby prowadzącej proces wspomaganie.
- Indywidualne cele rozwojowe oraz cele rozwojowe własnej instytucji.
- Plan rozwoju własnego w kontekście zadań stojących przed osobą prowadzącą wspomaganie szkół/przedszkoli.

Zasoby edukacyjne

- Boydell T., Leary M., *Identyfikacja potrzeb szkoleniowych*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Kraków 2006.

- Hajdukiewicz M. (red), [*Jak wspomagać pracę szkoły? Poradnik dla pracowników instytucji systemu wspomagania, z. 1. Założenia nowego systemu doskonalenia nauczycieli*](#), Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015, s. 13–17 [online, dostęp dn. 16.09.16].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, [*Materiały szkoleniowe – Letnia Akademia SORE*](#) [online, dostęp dn. 16.09.16].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, [*Materiały szkoleniowe – Zimowa Akademia SORE*](#) [online, dostęp dn. 16.09.16].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe: praca zespołowa, praca indywidualna (refleksja, autodiagnoza, planowanie), koło diagnostyczne, plan osobistego rozwoju.